

Til

Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering, star@star.dk

cc. Mathias Hyun Jensen, maje@star.dk og Malene Witzel Hirtsgaard, mwh@star.dk

Høringssvar over Lov om ændring af lov om social pension og forskellige love (Ophør af udbetaling af forsørgelsesydelse til retspsykiatriske patienter)

Bedre Psykiatri takker for muligheden for at afgive høringssvar til forslaget om ændring af lov om social pension og andre love.

Bedre Psykiatri ønsker med dette høringssvar at udtrykke væsentlig bekymring for de konsekvenser, lovforslaget kan få for en svær forpint og social udsat patientgruppe og for de standarder og principper, som retspsykiatrien i Danmark bygger på.

Brud med ønsket om ligestilling mellem fysisk og psykisk sygdom og intentionen i sundhedsreformen

Et centralt element i både sundhedsreformen og 10-årsplanen for psykiatrien er ønsket om at sidestille psykisk sygdom med fysisk sygdom. Dette lovforslag går i modsat retning. Det lægger op til, at en gruppe syge patienter under indlæggelse skal behandles væsentligt anderledes – og ringere – end patienter med fysisk sygdom.

I aftalen, der er indgået om en reform af sundhedsvæsenet lægges psykiatrien sammen med resten af sundhedsvæsenet, netop for at ligestille psykisk sygdom med andre sygdomme. Den ambition undergraves, hvis mennesker med psykisk sygdom skal behandles væsentligt anderledes under indlæggelse på en retspsykiatrisk afdeling end på resten af sundhedsområdet.

Lovforslagets konsekvenser modarbejder psykiatriens behandlingsprincipper

Retspsykiatriske patienter er mennesker med psykiske lidelser, hvor retten vurderer, at de på grund af deres sindstilstand bør modtage psykiatrisk behandling for at undgå, at de begår ny kriminalitet. Formålet er dermed tostrengt, nemlig behandling af den psykiske lidelse og forebyggelse af ny kriminalitet. Behandlingen i retspsykiatrien er principielt ikke forskellig fra den, som andre patienter med tilsvarende psykisk sygdom tilbydes, bortset fra, at patienten kan indlægges og tilbageholdes på en psykiatrisk afdeling i henhold til dommen.¹

Recovery og rehabilitering er nøglebegreber i moderne psykiatri. Et grundlæggende element i denne tilgang, og for behandling af patienter i retspsykiatrien, er muligheden for at genoptræne eller opnå sociale hverdagsfærdigheder. Herunder deltagelse i aktiviteter ud af afdelingen, samvær med pårørende og evt. børn, økonomisk ansvarlighed og gradvis genindtræden i samfundet.

Bedre Psykiatri vurderer, at lovforslaget undergraver disse formål og dermed det kriminalitetsforebyggende arbejde, der er formålet med behandling i retspsykiatrien. Med nedsatte ydelser bliver det vanskeligt at fastholde en levestandard, vedligeholde sociale relationer eller deltage i aktiviteter, som har betydning for samfundsdeltagelsen, identitet og livskvalitet efter udskrivning.

Et brud med historisk og retligt funderet forståelse af psykisk sygdom

Bedre Psykiatri vurderer, at lovforslaget medfører en markant afvigelse fra den måde, man i Danmark – og i store dele af verden – historisk, fagligt og retligt har betragtet mennesker med psykisk sygdom på. Af straffelovens § 16 fremgår, at personer, som på gerningstidspunktet var utilregnelige på grund af sindssygdom eller mental retardering, ikke straffes. I Danmark er udgangspunktet, at personer med psykiske lidelser ikke kan bebrejdes en kriminel handling, hvis de var utilregnelige i gerningsøjeblikket. I straffelovens terminologi er de derfor straffri og kan ikke idømmes straf i form af bøder eller

¹ Sundhedsstyrelsen, 2022. Fagligt oplæg til en 10-årsplan: Bedre mental sundhed og en styrket indsats til mennesker med psykiske lidelser

fængsel.² Der foregår et grundigt arbejde med mentalundersøgelser inden domsfældelse, netop med formål at afgøre om en person, der har begået kriminalitet, har begået kriminalitet som led i sygdom eller ej og om personen skal behandles i retspsykiatrien. I retspsykiatrien er behandlingen det centrale, ikke straffen.

Bedre Psykiatri vil fremhæve, at Justitsministeriets netop har udgivet en rapport, hvor de slår fast at retspsykiatrien er en integreret del af psykiatrien som helhed. Derfor skal indsatser, der påvirker retspsykiatrien ses i sammenhæng og ikke isoleret fra hele psykiatriområdet³. (side 9)

En undersøgelse af retspsykiatrisk klinik under Justitsministeriet viser desuden, at psykiatriske patienter, der begår kriminalitet, i vidt omfang er almenpsykiatriske patienter, der ikke har fået hjælp i tide og i tilstrækkelig grad⁴. I en undersøgelse af den behandling patienter med en psykisk lidelse havde fået forud for at de begik kriminalitet, var vurderingen, at 74 % af de mentalundersøgte har fået utilstrækkelig psykiatrisk behandling, og 50 % havde modtaget utilstrækkelig social støtte⁵. Retspsykiatriske patienter er dermed ikke at sammenligne med kriminelle.

At ligestille personer med psykisk sygdom, der på grund af deres sygdom har begået kriminalitet, med indsatte i fængsler undergraver det fundamentale princip om at personen der ikke kan holdes ansvarlige for deres handlinger, ikke straffes herfor.

Retspsykiatriske patienter er, netop fordi de er patienter, der ikke skal betragtes som kriminelle, beskyttet af en lang række grundlæggende rettigheder, som blandt andet følger af den Europæiske Menneskerettighedskonvention og FN's Handicapkonvention.

Retspsykiatriske patienter i en gældsspiral

Retspsykiatriske patienter kan havne i en gældsspiral som følge af langvarige indlæggelser, sygdom og manglende økonomisk støtte. Eftersom lovforslaget lægger op til at fjerne ydelser for denne målgruppe, vil det gøre endnu sværere at skabe en stabil tilværelse efter udskrivning. Uden indtægt eller støtte bliver det næsten umuligt at betale af på gæld – både til det offentlige og i sager med erstatningskrav til ofre. Det vil sætte behandlingen af patienterne under pres, da det må forventes at patienterne vil være meget optagede af deres muligheder for at få en hverdag til at hænge sammen efter udskrivelse, og at en stor gæld vil påvirke dem. Det økonomiske pres rammer ikke kun patienten selv, men også de pårørende, som ofte må bære en stor del af ansvaret og belastningen.⁶ Bedre Psykiatri har dokumenterede erfaringer, der viser, at patienter og pårørende økonomisk er meget påvirket af gælden som følge af udgifter til retssager mv⁷.

Stigmatisering og forsimplede forestillinger om retspsykiatriske patienter

Retspsykiatriske patienter og deres pårørende er målgrupper særligt udsat for stigmatisering. Det gælder stereotypiserende opfattelser og generaliserende fortællinger – både i offentligheden og i sundhedsvæsenet⁸. Patienterne bliver ofte reduceret til 'de farlige' eller 'de kriminelle' og synet på denne gruppe er adskilt fra andre patientgrupper og befolkningsgrupper (se fx sundhedsloven vs. Psykiatriloven vs. Straffeloven). Dette medvirker til yderligere marginalisering af mennesker, der allerede er socialt og psykisk belastede og behandlingskrævende. Diskriminationen manifesterer sig dermed gennem forskelsbehandlingen. Lovforslaget risikerer at forstærke disse fortællinger og

² Institut for Menneskerettigheder, RETSPSYKIATRI I ET MENNESKERETLIGT PERSPEKTIV, 2019

³ Justitsministeriet, 2025 (marts) Kortlægning af retspsykiatrien. <https://www.ft.dk/samling/20241/almdel/reu/bilag/220/3013311.pdf>

⁴ Institut for Menneskerettigheder, RETSPSYKIATRI I ET MENNESKERETLIGT PERSPEKTIV, 2019

⁵ Ahle G. Er der en sammenhæng mellem behandling/støtte af psykisk syge og kriminalitet? : En

analyse med henblik på forebyggende tiltag. Retspsykiatrisk Klinik, Justitsministeriet; Region Hovedstaden;

Region Nordjylland; Region Midtjylland; Region Syddanmark; Region Sjælland, 2019. / Sundhedsstyrelsen, 2022 Fagligt oplæg til 10årsplan, Psykiatrien.

⁶ Politiken, 2014. Pårørende: Retspsykiatriske patienter bør slippe for advokatregninger [Link](#)

⁷ Bedre Psykiatri 2015 Pårørendes syn på retspsykiatri 2015 [link](#).

⁸ Petersen, A. F, "Stigmatisering af psykisk sygdom. Samfundsret, menneskeret og samfundsøkonomi." Ex Tuto publishing 2021

undergraver dermed den samfundsmæssige opgave, som retspsykiatrien har – nemlig at afmystificere, behandle og rehabilitere mennesker med svær psykisk sygdom, der har en foranstaltningsdom. Ligeledes undermineres det arbejde med afstigmatisering, der er en væsentlig del af 10-års planen for psykiatrien foranlediget af Sundhedsstyrelsens landsdækkende indsats EN-AF-OS siden 2011.

Pårørende rammes uforholdsmæssigt hårdt

For pårørende til retspsykiatriske patienter kan der være en højere belastning, relateret til patientens alvorlige mentale sygdom, straffelovsovertrædelser og retssager, viser dansk forskning (Vestphal et al, 2023). Deres rolle som pårørende er ofte kompleks, i det retspsykiatrien er et krydsfelt mellem kriminalret, sundheds- og socialsystemer. Pårørendes opgaver er mangefacetterede og inkluderer at hjælpe patienten med alt fra kontakten med sundhedsvæsenet, at støtte op om misbrugsbehandling til at yde økonomisk støtte⁹.

Lovforslaget vil betyde, at det kan blive endnu sværere for pårørende at række ud efter hjælp, da en indlæggelse kan føre til økonomisk belastning for den syge – og dermed også for familien. Derudover medfører det økonomiske belastninger, der rammer relationen mellem patient og pårørende hårdt. F.eks. vil det ikke længere være muligt at tage sine børn med på udflugt, fordi der ikke er midler til at betale – hverken for sig selv eller det nødvendige personale, der skal ledsage turen.

Administrative og økonomiske konsekvenser

Hospitaler og regioner skal fremover håndtere opgaven med udbetaling af personlige midler og udgifter til personlige fornødenheder. Administrationen af ydelsesstop og –genoptagelse og hjælp til patienterne til at håndtere konsekvenserne af ydelsesstop, ligge tungt på personalet på allerede pressede psykiatriske afdelinger. Dette vil tage tid og ressourcer fra det egentlige behandlingsarbejde – i en tid hvor der allerede mangler personale i psykiatrien. Det forekommer u hensigtsmæssigt at tilføre psykiatrien nye udgifter og opgaver samtidigt med at der politisk er stort fokus på at psykiatrien mangler midler og personaleressourcer.

Manglende økonomisk realisme i det månedlige beløb

Et skattefrit beløb på 1.725 kr. om måneden dækker ikke de nødvendige udgifter, som retspsykiatriske patienter har under indlæggelse.

Udgifterne omfatter bl.a.:

- Mobilabonnement, internet, streamingtjenester
- Tøj og sko og personlig hygiejne: tandpasta, shampoo, vaskemiddel mv.
- Tandlæge, optiker og kosttilskud
- Dagligvareindkøb, f.eks. sodavand eller snacks
- Udgifter i forbindelse med (ledsaget) udgang (billetter, mad mv.)
- Udgifter i forbindelse med træning i hverdagsfærdigheder, som er en del af den behandling, der tilbydes. F.eks. at tage bussen, købe ind og klare sig selv mm.

Dette er elementer, der bidrager til et almindeligt liv og social tilknytning – og dermed til behandlingens succes. Det vanskeliggør også behandling af nogle af de mest syge borgere, der behandles i sundhedsvæsenet. Økonomiske bekymringer, pengeproblemer og gæld er kendte risikofaktorer i forhold til et øget konfliktniveau og lav patienttilfredshed på afdelingerne, og således skabe et utrygt behandlingsmiljø for andre psykiatriske patienter^{10, 11}. I en undersøgelse fandt man, at begrænsning af patienters frihed – enten ved at pålægge en form for restriktion eller ved at afvise en patients anmodning om fx penge – var den hyppigste udløsende faktor og tegnedes for anslået 25 % af

⁹ Vestphal, T. K., Gildberg, F. A., Jørgensen, R., Rowaert, S., & Tingleff, E. B. (2023). Experiences of family caregivers in forensic mental health care: A qualitative evidence synthesis. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 30(4), 663-678.

¹⁰ Bowers L, Stewart D, Papadopoulos C, et al. Inpatient violence and aggression: A literature review. Report from the Conflict and Containment Reduction Research Programme. Kings College London: Institute of Psychiatry; 2011.

¹¹ Khan AA, Stirrup V, MacInnes D. An examination of service user satisfaction in forensic mental health settings. *Med Sci Law*. 2025 Jan;65(1):9-14.

alle forudgående voldelige/aggressive hændelser i psykiatrien.¹² Det er således sandsynligt at lovforslaget vil medføre et øget konfliktniveau, i forhold til de ansatte i psykiatrien. Lovforslaget er dermed kontraproduktivt i forhold til det langsigtede arbejde, der foregår med at skabe et mere trygt miljø for ansatte i psykiatrien, der på sigt kan styrke mulighederne for rekruttering.

Bolig og sammenlignelige forhold med indsatte i fængsler

Lovforslaget er begrundet med ønsket om harmonisering af regler mellem retspsykiatriske patienter og fængselsindsatte. Bedre Psykiatri mener, at dette er et fejlagtigt og uhensigtsmæssigt sammenligningsgrundlag, da indsatte i fængsler er underlagt straf, og retspsykiatriske patienter ikke er idømt straf men behandling og dermed bør betragtes som patienter. Det fremgår af lovudkastet at en senere bekendtgørelse vil indføre nogle af de rettigheder, som en indsat i fængsler har, der ikke fremgår af herværende lovforslag. Det er positivt.

For Bedre Psykiatri er det dog væsentligt, at det ikke er uklart hvilke rettigheder, der gælder for indsatte, der også kommer til at gælde for patienter, men at Folketingets partier sikrer sig, at lovforslaget ikke stiller retspsykiatriske patienter dårligere end indsatte i fængsler. Det gælder f.eks. med hensyn til bolig, som er vigtigt i forhold til en tryk overgang til hverdagslivet. Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering (STAR) har nyligt oplyst, at *"Der forventes således at blive fastsat en regel om, at kommunen skal undersøge, om en persons boligbehov kan dækkes på anden måde end ved hjælp efter § 2, f.eks. ved fremleje eller ved, at der på anden måde sikres den pågældende en bolig ved udskrivelsen, hvis personens ophold på hospital eller anden institution som følge af dom til anbringelse eller behandling forventes at overstige 6 måneder."*

Bedre Psykiatri mener at retspsykiatriske patienter som minimum bør sikres samme rettigheder som, indsatte. F.eks. i henhold til "Bekendtgørelse om hjælp til personer, der er varetægtsfængslet eller indsat til afsoning af straf i fængsel eller arresthus af 18. juni 2025" og i hht § 81 og 85 stk 2. i lov om aktiv socialpolitik, der sikrer indsatte mulighed for støtte til indbo og hjælp til ny bolig, samt bolig ved udgang.

Konklusion og anbefaling

Bedre Psykiatri skal på det kraftigste opfordre til, at Folketinget genovervejer lovforslaget. Forslaget er i strid med sundheds- og psykiatriske målsætninger om ligestilling, afstigmatisering og rehabilitering samt prioritering af psykiatrien og bedre behandling af mennesker med psykisk sygdom. Opretholdes forslaget bør patienter i retspsykiatrien sikres som minimum samme muligheder som indsatte for støtte og omfattes af initiativer, der indføres for at sikre bedre forhold for indsatte, f.eks. i forhold til gældsafvikling.

Bedre Psykiatri vil også henlede opmærksomheden til høringssvaret fra Institut for Menneskerettigheder.

Med venlig hilsen,
Bedre Psykiatri

¹² Papadopoulos C, Ross J, Stewart D, Dack C, James K, Bowers L. The antecedents of violence and aggression within psychiatric in-patient settings. Acta Psychiatr Scand. 2012 Jun;125(6):425-39.